

De discussie over windmolens mag zich verheugen in een grote belangstelling. Voor- en tegenstanders rollen over elkaar heen. Het Rijk en de provincies bereiden in ons land grote plannen voor om de door de regering gestelde doelen te realiseren. Zon- en windenergie moeten ons minder afhankelijk maken van de olieproducerende landen! Uiteraard spelen ook de aan te wijzen locaties voor windmolens een belangrijke rol in de discussie. Als ze er al moeten komen, dan bij voorkeur niet in onze achtertuin, maar elders of ergens ver weg in zee. Naar verwachting zal het stroomgebied van de Kromme Leek een van de aan te wijzen locaties zijn.

Een nog niet gestelde vraag in de discussies is: **Wie is eigenaar van de wind? Ik neem u graag mee naar de 14e eeuw om op deze vraag een mogelijk antwoord te zoeken.**

Van oudsher eigenden machthebbers zich een groot aantal rechten toe, zoals visrechten, jachtrechten, windrechten, kaprechten en de eigendom van woeste gronden en waterlopen. Deze zogenaamde regalia berustten al van voor het jaar 800 bij keizers, koningen, graven en leenmannen. De rechten werden tegen betaling van goed geld uitgegeven aan derden, verhuurd, in leen gegeven en soms ook verkocht. De rechten bleven

nagenoeg onaantastbaar bezit van de machthebbers. Dat zou in Nederland tot de komst van de Bataafse Republiek zo blijven. Pas op dat moment kwamen deze koninklijke rechten te vervallen.

In een oorkonde van 8 april 1344 van graaf Willem treffen we op het gebied van de windrechten een transactie aan met het Ambacht Drechterland met een bijzonder karakter. Op dat moment werd namelijk de toen al bestaande molen van de graaf in dat gebied plus de daarbij behorende windrechten verkocht aan de 'gemeene bueren' (gemeenschappelijke bueren) van de betreffende bannen. Men spreekt daarbij over 'al 's graven windmolen, dat male, den wint en den gruyt, ende alle nutschap van malen van all Drechterlant'. Deze rechten zullen **eeuwig** blijven en vrij gebruikt mogen worden, zonder iemands 'tegensseggen'. Niemand mag een molen bouwen dan alleen zichzelf.

Meelmolen De Herder aan de Westerdijk in Medemblik. Achter de meelmolen prijkt een windmolen. Foto: Ko Groot.

Voor het verkrijgen van deze rechten moest fors in de buidel getast worden. In de grafelijke rekeningen van 1344 treffen we een betalingsbewijs aan van 600 pond; dat bedrag hebben zij aan de rentmeester Floris van Alkemade ter hand gesteld. Daarbij belooft de graaf hun en hun nakomelingen de rechten 'vast en gestade' te houden. In de grafelijke rekeningen komen we meer van dit soort betalingen tegen:

<i>Verkocht aan de ghemienen bueren van: het aantal molens</i>	<i>bedrag in ponden</i>	
De bannen in Drechterland	5	600
De bannen in het Hooghoutwouder Ambacht	1	300
De bannen in het Wieringherlant	2	300
De bannen in het Scager Ambacht	2	275
De bannen in het Niedorper Ambacht	1	200
De bannen in het Oterleker Ambacht	alleen windrecht	25
De bannen in het Outorp Ambacht	alleen windrecht	20
De bannen in het Ambacht Coedijk	alleen windrecht	20
De bannen in het Ambacht Graft/Schermer	alleen windrecht	25
Totale opbrengst voor de graaf uit verkoop molens en windrecht in 1344:		1990 pond

Dit betreft dus het totale gebied van het toenmalige Ooster- en Wester Baljuwschap. De wind- en molenrechten van het Noorder Baljuwschap werden pas later verkocht. De betreffende oorkonde is gedateerd op 28 maart 1415.

Gouden nobel

Vanaf die data is het windrecht en het molenrecht dus het onaantastbare bezit/eigendom geworden van de betreffende gemeenschappen, die daar via hun bestuursorganen over konden beschikken.

Werd met dat bezit ook wat gedaan en gedroeg men zich ook als eigenaar van de windrechten? Deze vragen kunnen met een volmondig **ja** worden beantwoord. Het eerste voorbeeld dat ik heb teruggevonden dateert van 1398. Dan geeft de schout van Wognum (Claes de Saele) de windrechten van de molen van de banne Wognum en Wadway in erfpacht uit aan Peter Surge voor het bedrag van 1 gouden nobel per jaar, te betalen jaarlijks binnen de vier heilige dagen (kerst). Bij verder onderzoek zal blijken dat hier veelvuldig sprake van is geweest.

Wieringermeer

Uit de vorenstaande opsomming blijkt dat het gebied van de Wieringermeer (toen nog Zuiderzee) niet voorkomt in de verkochte windrechten. Het is tegen die achtergrond dan ook begrijpelijk dat in de Nederlandse Staatscourant nummer 1418 van het jaar 2010 door het Rijk een intentieverklaring werd opgenomen over de op te wekken windenergie in de Wieringermeer, waarvoor een **windplan** moest worden uitgewerkt en waarin de planologische windrechten nader werden beschreven en vastgelegd. Nadat de gemeente dit in zijn bestemmingsplannen had vastgelegd, werden op basis daarvan inmiddels in de Wieringermeer vele windmolens gerealiseerd.

Voor ons gebied rijst echter de vraag of het Rijk en de provincie de aanwijzing van windmolenlocaties zonder verdere tegenstand kunnen doordrukken en daarvoor vergunningen kunnen afgeven zonder de gemeenten (als vertegenwoordigers van de oude bannen) daarvoor om toestemming te vragen.

Immers de opgesomde regio's kunnen zich beroepen op de gekochte en onaantastbare wind- en molenrechten en de betalingen die daarvoor gedaan zijn. Dit kan interessant voer zijn voor juristen. Een geïndexeerde afkoopsom op basis van de renteverliezen over de betaalde 1990 pond in 1344 levert voor de rekenmeesters onder ons bovendien nog een aardige becijfering op!
Bron: Waterland, deel II door Mr.A. de Goede, pagina 368 e.v.

Windmolens in de Wieringermeer.
Foto:Trudy Schouwe.